

„CHROŃMY DZIECI. WSPIERAJMY RODZICÓW”. KONSTYTUCYJNE PRAWO RODZICÓW DO WYCHOWANIA DZIECI*

“LET’S PROTECT CHILDREN. LET’S SUPPORT PARENTS.” THE CONSTITUTIONAL RIGHT OF PARENTS TO RAISE THEIR CHILDREN

Dr hab. Przemysław Czarnek, prof. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska
e-mail: przemyslaw.czarnek@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0002-3904-5965>

Abstrakt

Mając na względzie konstytucyjne prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem, ale także konstytucyjny obowiązek ochrony dzieci przed demoralizacją, najpierw Rada Ministrów, a następnie grupa posłów na Sejm RP, a w końcu obywatele w liczbie ponad 250 tys. zdecydowali się na inicjatywę ustawodawczą zmierzającą do nowelizacji prawa oświatowego w taki sposób, aby zajęcia pozalekcyjne w szkołach były całkowicie transparentne, a przez to decyzje rodziców o udziale ich dzieci w takich zajęciach były całkowicie świadome i odpowiedzialne. Proces legislacyjny obywatelskiego projektu „Chrońmy dzieci. Wspierajmy rodziców” nie został jednak nadal zakończony. Senat w dniu 7 września 2023 r. ustawę tę odrzucił w całości. Z uwagi na to, że obywatelskie projekty ustaw nie podlegają dyskontynuacji prac, toteż uchwałą senacką zajmie się Sejm RP kolejnej kadencji, która rozpoczęła się 13 listopada 2023 r.

Słowa kluczowe: wychowanie dzieci, prawo rodziców do wychowania dzieci, prawo oświatowe, inicjatywa poselska, obywatelski projekt ustawy

---

* Artykuł w języku angielskim pod tytułem *The Constitutional Right of Parents to Bring Up Their Children in the Context of Attempts to Amend the Education Law* przekazany został do publikacji w „Teku Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie”.

Abstract

Bearing in mind the constitutional right of parents to raise their children in accordance with their beliefs, but also the constitutional obligation to protect children against demoralization, first the Council of Ministers, then a group of members of the Sejm of the Republic of Poland, and finally citizens numbering over 250,000 decided on legislative initiatives aimed at amending the education law in such a way that extracurricular activities in schools are completely transparent, and thus parents' decisions about the participation of their children in such activities are fully conscious and responsible. The legislative process of the citizens' project "Let's protect children. Let's support parents" has not yet been completed. On September 7, 2023, the Senate rejected this law in its entirety. Due to the fact that citizen laws are not subject to continued work, the Senate resolution will be considered by the Sejm of the Republic of Poland in the next term, which began on November 13, 2023.

Keywords: raising children, parents' right to raise children, education law, parliamentary initiative, citizens' law

Wprowadzenie

Ostatnie lata funkcjonowania szkół w Polsce wypełniała dyskusja i zainteresowanie opinii publicznej, zwłaszcza konserwatywnej i pravicowej, m.in. problemem prowadzenia zajęć pozalekcyjnych w szkołach przez podmioty zewnętrzne, zwłaszcza organizacje pozarządowe. W niektórych miastach dochodziło bowiem do sytuacji, w której rodzice decydowali się na udział swoich dzieci w zajęciach pozalekcyjnych bez pełnej wiedzy i świadomości co do treści tych zajęć i pomocy dydaktycznych na nich stosowanych. Padały podejrzenia, często uzasadnione, o demoralizacji dzieci i młodzieży podczas takich zajęć, zwłaszcza dotyczących ideologii gender i tzw. twardej edukacji seksualnej. W odpowiedzi na ten stan rzeczy, mając na względzie przede wszystkim konstytucyjne prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem¹, ale także konstytucyjny

---

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 dnia kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. [dalej: Konstytucja RP], art. 48: „1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. 2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu”.

obowiązek ochrony dzieci przed demoralizacją², najpierw Rada Ministrów, a następnie grupa posłów na Sejm RP, a w końcu obywatele w liczbie ponad 250 tys. zdecydowali się na inicjatywy ustawodawcze zmierzające do nowelizacji prawa oświatowego³ w taki sposób, aby zajęcia pozalekcyjne w szkołach były całkowicie transparentne, a przez to decyzje rodziców o udziale ich dzieci w takich zajęciach były całkowicie świadome i odpowiedzialne.

1. Prawo rodziców do wychowania dzieci

W art. 48 Konstytucji RP uznano prawo rodziców „do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem” (ust. 1) oraz ustanowiono prawo do ograniczenia lub pozbawienia praw rodzicielskich, ale „tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu” (ust. 2). Przepisy te są niejako dopełnieniem treści normatywnej wynikającej z zasady ochrony rodziny.

Relacja pomiędzy pierwszym („Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem”) a drugim zdaniem ustępu 1 („Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”) może rodzić wątpliwości interpretacyjne, a tym samym prowadzić do nieporozumień. Przykładowo można tu wskazać możliwe spory co do zakresu prawa rodziców do wychowania dzieci, próby ustanawiania standardów właściwego postępowania rodziców w zależności od wieku dziecka czy postulaty kontroli uwzględniania stopnia dojrzałości dziecka. W zależności od interpretacji mogłoby dojść do znacznego ograniczenia prawa rodziców, co w konsekwencji nie służyłoby rodzinie.

Źródło owych wątpliwości interpretacyjnych leży w zakresie materii uregulowanej przepisem tego artykułu. Konstytucyjną regulacją (drugie zdanie ustępu 1) objęto bowiem problematykę, która – jak się wydaje – nie jest w ogóle materią ustawową. Uwzględnianie w procesie wychowania stopnia dojrzałości dziecka, a także wolności jego sumienia i wyznania

---

² Konstytucja RP, art. 72: „1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”.

³ Wszystkie te inicjatywy nazwane zostały przez media mainstreamu mianem Lex Czarnek.

oraz jego przekonań wymaga indywidualnego podejścia do wychowanka (tj. dużej elastyczności). Jest to w istocie problem przygotowania rodziców do pełnienia funkcji wychowawczej, a nie unormowań prawnych, ze swej natury narzucających sztywne ramy. Takie sformułowanie przepisu jest wyrazem dużej nieufności ustrojodawcy względem rodziców. Nie wydaje się przecież możliwe, aby w wychowywaniu rodzice mogli pozwolić sobie na nieuwzględnianie dojrzałości dziecka w jakimkolwiek, nawet najmniejszym zakresie. Z tych względów należy postulować skreślenie drugiego zdania ustępu 1, a w jego miejsce wprowadzenie przepisu wskazującego, że celem wychowania jest dobro dziecka.

Jednak nawet na gruncie tak sformułowanego przepisu zasada wychowywania dzieci przez rodziców jest bezdyskusyjna. Została ona wyrażona wprost w przepisach Konstytucji RP, nie tylko w omawianym art. 48, ale również w art. 53 ust. 3, w którym wskazano, że rodzice mają prawo do moralnego i religijnego wychowania dzieci zgodnie z własnymi poglądami, a potwierdzona w art. 70 ust. 3 przez przyznanie rodzicom wolności wyboru dla swoich dzieci szkoły innej niż publiczna. Wymóg uwzględniania stopnia dojrzałości dziecka, wolności jego sumienia i wyznania, a także przekonań odnosi się do samego procesu wychowania, nie zmienia zaś podmiotów uprawnionych do wychowywania. Jest tylko wskazówką dla rodziców, w jaki sposób mają korzystać ze swego prawa. Ale to oni są podmiotami najbardziej uprawnionymi do uwzględniania w procesie wychowawczym stopnia dojrzałości dziecka, oni przecież znają najlepiej swoje dzieci i ponoszą odpowiedzialność za ich zachowanie. Trzeba zatem podkreślić, że choć przekonania i postawy dziecka mają być uwzględniane przez rodziców w procesie wychowawczym, stosownie do stopnia rozwoju i dojrzałości dziecka, to jednak wcale to nie oznacza, że mają być bezkrytycznie akceptowane, co oznaczałoby jednocześnie „zaniechanie na danym odcinku prowadzenia przez rodziców dalszych działań wychowawczych, skoro ich dziecko posiada już pewne przekonania” [Sarnecki 2003, 4]⁴.

---

⁴ Trudno wymagać od rodziców biernej postawy i poszanowania wolności sumienia i wyznania dziecka w sytuacji, gdy 10-letni syn nie chce z nimi pójść do kościoła w niedzielę, bo ... np. nie wierzy w Boga, albo preferuje muzułmański lub ateistyczny system wartości, zaczerpnięty przez niego ze środowiska lub telewizji.

Wychowanie dzieci z jednej strony jest przejawem prywatnego i osobistego angażowania się rodziców w życie najbliższych dla siebie osób, za które ponoszą przecież pełną odpowiedzialność prawną, a z drugiej strony jest najbardziej wyrazistym przykładem społecznej funkcji rodziny – wszak „dobrze” wychowane dziecko w przyszłości będzie ważnym filarem społeczeństwa, w którym dorasta i żyje. A *contario* „źle” wychowane dziecko będzie problemem dla społeczeństwa, przedmiotem koniecznej troski i działań resocjalizacyjnych ze strony instytucji społecznych i organów państwa [tamże, 1-2].

Wychowanie oznacza zaszczepianie i umacnianie w dzieciach określonych zachowań, uznawanych w społeczeństwie za „dobre”, określonego światopoglądu, systemu wartości, przekonań, zasad moralnych. Najkrócej rzecz ujmując wychowanie jest nauką rozróżniania „dobra” i „zła”, przekazywaną przez rodziców ich dzieciom. Jest niczym innym jak udysponowaniem człowieka do właściwego działania. Człowiek bowiem nie rodzi się w pełni gotowy do życia, a jedynie posiada naturalne dyspozycje, które wymagają usprawnienia i odpowiedniego ukierunkowania. Jak twierdzili klasycy starożytni „to co naturalne (zmysłowe, popędliwe, zwierzęce), poprzez proces wychowawczy musi zostać uprawione (gr. *paideia*, łac. *cultura*) uszlachetnione i poddane na służbę prawdzie, dobru i pięknu” [Zalewski 2003, 11-12]⁵.

W tym kontekście wychowanie jawi się również jako obowiązek rodziców polegający na wyuczeniu dzieci na – jak to ujmowała Konstytucja Marcowa – „prawych obywateli Ojczyzny”, na obywateli, którzy dzięki wychowaniu otrzymanemu przede wszystkim właśnie od rodziców, będą mogli w przyszłości znaleźć swoje miejsce w społeczeństwie, rządzącym się zasadami i wartościami wpływającymi m.in. z obecnie obowiązującej Konstytucji RP [Sarnecki 2003, 3].

Rodzice mają prawo do wychowywania potomstwa zgodnie ze swymi przekonaniami, a więc mają swobodę postępowania w tym zakresie i korzystają z wolności od ingerencji ze strony innych osób, instytucji i organizacji. Obowiązki tych podmiotów sprowadzają się w pierwszej kolejności właśnie do zakazu ingerencji [tamże, 2]. Widać to dobrze zwłaszcza

---

⁵ Zob. także Jaroszyński 1994, 31-42.

na przykładzie Rzecznika Praw Dziecka, który stojąc na straży praw dziecka ma obowiązek podejmowania interwencji, gdy prawa te są łamane, ale zawsze z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców oraz z uwzględnieniem faktu, że naturalnym środowiskiem rozwoju dziecka jest jego rodzina⁶.

Prawo do wychowania ma ogromne znaczenie dla ochrony samego bytu rodziny. Proces wychowawczy jest bowiem jednym z głównych zadań rodziny, jest dobrem wymagającym ochrony ze strony państwa. Bez tego uprawnienia normalne życie rodziny jest wręcz niemożliwe.

Ingerencja państwa w sprawy rodziny, zgodnie z zasadą ochrony jej dobra i trwałości, winna być szczególnie rozważna i dokonywana jedynie przez niezawisły sąd. Uprawnienie wyłącznie sądu do ograniczenia lub pozbawienia praw rodzicielskich (zob. art. 48 ust. 2 Konstytucji RP) stanowi bowiem dla rodziców gwarancję, iż nikt inny (również inni przedstawiciele państwa) nie będzie ingerował w problemy ich rodziny. Powołany przepis dotyczy wprawdzie ściśle tylko ograniczenia lub pozbawienia praw rodzicielskich, jednak nie można interpretować go w oderwaniu od ogólnego (przysługującego każdemu) prawa do sądu (zob. art. 45) oraz od zasady ochrony rodziny. Dlatego też należy uznać, że tylko sąd jest uprawniony do jakiegokolwiek ingerencji w nienaruszalność (podmiotowość) rodziny, w tym przede wszystkim do oceny sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej, również w zakresie „uwzględniania stopnia dojrzałości dziecka”.

Doktryna prawa rodzinnego ujmuje prawo do wychowania jako element całego szeregu obowiązków i uprawnień, przysługujących rodzicom względem dzieci, a określanych jako „władza rodzicielska”⁷. Konstytucja RP nie używa wprawdzie tego pojęcia (nie oznacza to jednak, aby w ustawodawstwie zwykłym instytucja ta nie miała racji bytu, istota danej instytucji prawnej zależy bowiem nie tyle od jej nazwy, ile od normujących jej treść

⁶ Zob. art. 1 ust. 2-3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. Nr 6, poz. 69, z późn. zm.

⁷ Władza rodzicielska to zespół wzajemnie sprzężonych praw i obowiązków rodziców w stosunku do osoby i majątku dziecka, służących ochronie jego dobra i przygotowaniu go do samodzielnego życia. Na władzę tę składają się trzy elementy: 1) piecza nad dzieckiem; 2) przedstawicielstwo; 3) zarząd majątkiem dziecka. Powyższa definicja nie jest definicją ustawową; została ona ustalona przez doktrynę prawa rodzinnego [Winiarz 1996, 210; Smoczyński 2009, 139].

przepisów [Winiarz 1996, 210]), można natomiast na jej gruncie mówić o przyznaniu rodzicom uprawnień władczych (praw rodzicielskich) w stosunku do ich dzieci.

Z tego właśnie powodu należy wzmocnić rolę rodziców także w życiu szkoły, do której uczęszczają ich dzieci. Skoro bowiem to do nich, a nie do nauczycieli, należy władza rodzicielska i wynikające z niej prawo do wychowania dzieci zgodnie z ich przekonaniami, to rodzice właśnie powinni być tymi, którzy mają w pierwszej kolejności możliwość zapoznania się z treścią zajęć pozalekcyjnych w szkole. Tylko wtedy będą mogli podejmować świadomą decyzję o zgodzie lub braku zgody na udział ich dzieci w takich zajęciach. W tym celu podjęte zostały stosowne inicjatywy ustawodawcze.

2. Ustawa o zmianie prawa oświatowego z inicjatywy rządowej

W ustawie z dnia 13 stycznia 2022 r. *o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw*, zawetowanej ostatecznie przez Prezydenta RP w dniu 2 marca 2022 r., Sejm RP zaproponował, aby w art. 86 po ust. 2 dodać ust. 2a-2g w brzmieniu: „Jeżeli uzgodnione warunki działalności [...] przewidują prowadzenie zajęć z uczniami, organizacja i prowadzenie tych zajęć wymagają uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty [...] dotyczącej zgodności programu tych zajęć z przepisami prawa. [...] W celu uzyskania opinii, o której mowa w ust. 2a, dyrektor szkoły lub placówki nie później niż na 2 miesiące przed rozpoczęciem zajęć, o których mowa w ust. 2a, przekazuje odpowiednio kuratorowi oświaty lub specjalistycznej jednostce nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1, program zajęć oraz materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć, a także pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców, o których mowa w ust. 2. Opinię, o której mowa w ust. 2a, odpowiednio kurator oświaty lub specjalistyczna jednostka nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1, wydaje w terminie 30 dni od dnia otrzymania dokumentów, o których mowa w ust. 2b. Niewydanie opinii w tym terminie jest równoznaczne z wydaniem opinii pozytywnej. Dyrektor szkoły lub placówki po uzyskaniu pozytywnej opinii odpowiednio kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1, albo po upływie terminu do wydania opinii, o którym mowa w ust. 2c, jest obowiązany przed rozpoczęciem zajęć,

o których mowa w ust. 2a, przedstawić rodzicom ucznia, a w przypadku uczniów pełnoletnich – tym uczniom:

- 1) pełną informację o celach i treściach realizowanego programu zajęć;
- 2) pozytywną opinię odpowiednio kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1 – jeżeli zostały wydane;
- 3) pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców, o których mowa w ust. 2.

Dyrektor szkoły lub placówki udostępnia rodzicom ucznia, a w przypadku uczniów pełnoletnich – tym uczniom, na ich wniosek, materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć. Udział w zajęciach, o których mowa w ust. 2a, wymaga pisemnej zgody rodziców uczniów, a w przypadku uczniów pełnoletnich – tych uczniów.

Opinie, o których mowa w ust. 2a, nie są wymagane w przypadku zajęć, o których mowa w ust. 2a, organizowanych i prowadzonych:

- 1) w ramach zadania zleconego z zakresu administracji rządowej lub
- 2) przez organizacje harcerskie objęte Honorowym Protektoratem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁸.

W uzasadnieniu do rządowego projektu tej ustawy czytamy, że „projekt ustawy zawiera także inne zmiany o charakterze doprecyzowującym. Zmiany te dotyczą tych przepisów, które najczęściej budzą wątpliwości interpretacyjne. Są to przede wszystkim zmiany w zakresie działalności prowadzonej przez stowarzyszenia i inne organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki. Zgodnie z projektem ustawy dyrektor szkoły lub placówki będzie miał obowiązek uzyskać pozytywną opinię kuratora oświaty, a w przypadku szkoły i placówki artystycznej oraz placówki, o której mowa w art. 2 pkt 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, dla uczniów szkół artystycznych – specjalistycznej jednostki nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1 tej ustawy, przed rozpoczęciem zajęć oraz przedstawić rodzicom

---

⁸ Druk sejmowy nr 1812, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1812> [dostęp: 14.11.2023].

ucznia lub pełnoletniemu uczniowi informację o celach i treściach programu zajęć, pozytywną opinię kuratora oświaty oraz pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców, a na wniosek rodzica lub pełnoletniego ucznia – również materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć. Taka procedura wpłynie na zwiększenie świadomości uczniów i rodziców o treściach zawartych w zaproponowanych programach. Rodzic powinien mieć prawo do decydowania o udziale dziecka w zajęciach, jak również zasięgnięcia informacji, np. o posiadanych przez osoby prowadzące zajęcia doświadczeniu zawodowym, kompetencjach i umiejętnościach, w zakresie objętym zajęciami”.

Obok tego opinię publiczną żywo interesowała kwestia roli Kuratorów Oświaty w proponowanej procedurze dopuszczenia do zajęć pozalekcyjnych organizacji pozarządowych. W uzasadnieniu ustawy wyjaśniono, że „konstytucyjnym obowiązkiem władz publicznych jest zapewnienie obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. W ustawie zasadniczej dostrzeżona została waga nadzoru pedagogicznego nad szkołami oraz potrzeba ustawowego określenia jego zasad. Organy sprawujące nadzór pedagogiczny, w szczególności kuratorzy oświaty, pełnią więc niezwykle ważną rolę w systemie oświaty. Organ sprawujący nadzór pedagogiczny, który dysponuje odpowiednimi narzędziami i wyspecjalizowaną jednostką, jest obowiązany do szczególnej dbałości o właściwą jakość szeroko pojętej edukacji (kształcenie, wychowanie i opieka) oraz jej badania i oceniania. Kurator oświaty jest organem wchodzącym w skład administracji zespolonej w województwie, który w imieniu wojewody wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty, określone w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082), na obszarze województwa. Kurator oświaty, oprócz zadań, które wynikają z przepisów wymienionej ustawy, realizuje również zadania określone w innych aktach prawnych, w tym w ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762). Nadzór pedagogiczny jest jednym z zadań realizowanych przez kuratora oświaty. Należy podkreślić, że inne zadania realizowane przez kuratora oświaty pozostają w ścisłym związku z nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez ten organ. Kurator oświaty realizuje te zadania, dysponując kompleksową wiedzą na temat funkcjonowania szkół i placówek, którą pozyskuje w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Jednocześnie kurator oświaty ma ustawowy

obowiązek współdziałania z innymi organami i organizacjami w sprawach dotyczących warunków rozwoju dzieci i młodzieży, wspierania nauczycieli, szkół i ich organów prowadzących. Dla zapewnienia prawidłowej realizacji przez szkoły i placówki zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych niezwykle ważne jest, aby przy podejmowaniu na poziomie lokalnym decyzji w istotnych kwestiach dotyczących funkcjonowania jednostek systemu oświaty kurator oświaty miał znaczący głos”.

Projektodawca wskazał także, że „odmienną rolę w systemie oświaty odgrywają organy prowadzące szkoły i placówki, w tym jednostki samorządu terytorialnego, których ustawowym obowiązkiem jest prowadzenie publicznych szkół i placówek. Zadaniem organów prowadzących jest w szczególności zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, wyposażenie jej w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji zadań statutowych, wykonywanie remontów obiektów szkolnych i niezbędnych inwestycji, zapewnienie obsługi administracyjnej, w tym prawnej, finansowej, obsługi organizacyjnej szkoły lub placówki, a także wykonywanie czynności w sprawach z zakresu prawa pracy w stosunku do dyrektora szkoły lub placówki. Szkoła i jej funkcjonowanie jest więc obszarem, w którym przenikają się kompetencje organu sprawującego nadzór pedagogiczny i organu prowadzącego szkołę”.

W uzasadnieniu wyjaśniono również, że „w ramach nadzoru pedagogicznego jest dokonywana ocena stanu przestrzegania przez szkołę lub placówkę przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, tj. nieprzestrzegania przepisów prawa, wydawane są zalecenia. Sygnały o przypadkach nierealizowania przez dyrektorów szkół lub placówek zaleceń wydanych w wyniku czynności nadzoru pedagogicznego oraz braku skutecznych narzędzi do egzekwowania tego obowiązku były przekazywane do Ministerstwa Edukacji i Nauki (wcześniej Ministerstwa Edukacji Narodowej) przez kuratorów oświaty. Informacje o takich sytuacjach były przekazywane już przed wprowadzeniem czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19”. Podkreślono również, że „kuratorzy oświaty przekazywali do Ministerstwa Edukacji i Nauki (wcześniej Ministerstwa Edukacji Narodowej) również informacje o występujących problemach dotyczących

sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach i placówkach niepublicznych, wskazując na brak możliwości przeprowadzenia w szkole lub placówce niepublicznej czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego. Sytuacje takie wynikały z unikania kontaktu przez dyrektora tej szkoły lub placówki albo osobę prowadzącą (często to ta sama osoba), braku odpowiedzi na pisma przesyłane do dyrektora (osoby prowadzącej), niedostępianie dokumentacji w trakcie wykonywania czynności nadzoru pedagogicznego w szkole lub placówce”. I choć „brak realizacji zaleceń przez dyrektorów szkół lub placówek oraz uniemożliwianie przeprowadzenia w szkole lub placówce niepublicznej czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego nie jest częstym zjawiskiem, to jednak nie można, biorąc pod uwagę znaczenie nadzoru pedagogicznego, pozostawić kuratora oświaty bez skutecznych środków oddziaływania w takich przypadkach”. Dlatego „niezmiernie ważne jest zabezpieczenie warunków do prawidłowej realizacji przez szkoły i placówki zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, co uzasadnia wprowadzenie w projektowanej ustawie rozwiązań wzmacniających rolę organów sprawujących nadzór pedagogiczny, w tym kuratora oświaty, podczas podejmowania na poziomie lokalnym decyzji w kwestiach dotyczących funkcjonowania szkół i placówek”.

3. Ustawa o zmianie prawa oświatowego z inicjatywy poselskiej

Weto Prezydenta RP spowodowało zablokowanie efektów prac legislacyjnych podjętych w celu spowodowania transparentności działań organizacji pozarządowych na terenie szkoły i urealnienie konstytucyjnego prawa i pierwszeństwa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z ich przekonaniami światopoglądowymi. Jednakże już w dniu weta Prezydent RP uzgodnił wraz z Ministrem Edukacji i Nauki, że posłowie sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży, wraz z Ministerstwem Edukacji i Nauki przystąpią do konsultacji nowych rozwiązań ustawowych w tym temacie razem z ministrami w Kancelarii Prezydenta RP⁹.

Wypracowane w ten sposób regulacje zapisane zostały w nowej ustawie z dnia 4 listopada 2022 r. *o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz*

---

⁹ Takie ustalenia zostały podjęte w rozmowie Autora z Prezydentem RP Andrzejem Dudą.

*niektórych innych ustaw*¹⁰. Tym razem ustawodawca zaproponował, aby w art. 86 po ust. 2 dodać ust. 2a-2n z następującą regulacją.

Stowarzyszenie lub inna organizacja zamierzająca podjąć działalność w szkole lub placówce miałyby być zobowiązana do przekazania dyrektorowi tej szkoły lub placówki, w postaci elektronicznej i papierowej, informację zawierającą w szczególności:

- 1) opis dotychczasowej działalności stowarzyszenia lub innej organizacji;
- 2) cele i treści, które mają być realizowane w szkole lub placówce w ramach działalności prowadzonej przez stowarzyszenie lub inną organizację;
- 3) opis materiałów wykorzystywanych do realizacji celów i treści, o których mowa w pkt 2.

Następnie dyrektor szkoły lub placówki, w terminie 7 dni od dnia otrzymania powyższych informacji, miałyby być zobowiązany do następujących działań:

- 1) informowania rodziców uczniów o zamiarze podjęcia przez dane stowarzyszenie lub inną organizację działalności w tej szkole lub placówce oraz o przeprowadzeniu konsultacji w tej sprawie;
- 2) przekazania rodzicom uczniów informacji, o której mowa w ust. 2a;
- 3) przekazania radzie szkoły lub placówki i radzie rodziców informacji, o której mowa w ust. 2a.

Wszystkie informacje miałyby być przekazywane rodzicom uczniów w sposób zwyczajowo przyjęty w szkole lub placówce, w szczególności przez umieszczenie ich w widocznym miejscu w siedzibie szkoły lub placówki lub na jej stronie internetowej.

Rada szkoły lub placówki i rada rodziców miałyby wydawać opinię w tej sprawie w terminie 21 dni od dnia otrzymania informacji, o której mowa w ust. 2a, lub otrzymania dodatkowych materiałów, informacji lub wyjaśnień. Przed wydaniem opinii rada rodziców miałyby przeprowadzać z rodzicami uczniów konsultacje w sprawie podjęcia przez dane stowarzyszenie lub inną organizację działalności w szkole lub placówce oraz mogłyby żądać od dyrektora szkoły lub placówki dodatkowych materiałów,

---

¹⁰ Druk sejmowy nr 2710, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2710> [dostęp: 14.11.2023].

informacji lub wyjaśnień niezbędnych do wydania opinii, o której mowa w ust. 2. Rada rodziców byłaby zobowiązana do informowania rodziców uczniów o terminie rozpoczęcia i zakończenia konsultacji, z tym że konsultacje te nie mogłyby trwać krócej niż 7 dni.

Według omawianych przepisów rodzice uczniów mogliby w każdym czasie przedstawić dyrektorowi szkoły lub placówki swoje stanowisko dotyczące działalności prowadzonej w szkole lub placówce przez dane stowarzyszenie lub inną organizację.

Jeżeli natomiast uzgodnione warunki działalności przewidywałyby prowadzenie zajęć z uczniami, organizacja i prowadzenie tych zajęć wymagałyby uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru. W celu uzyskania tej opinii dyrektor szkoły lub placówki nie później niż na 2 miesiące przed rozpoczęciem zajęć przekazywałby odpowiednio kuratorowi oświaty lub specjalistycznej jednostce nadzoru program zajęć oraz materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć, a także pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców. Opinię tę odpowiednio kurator oświaty lub specjalistyczna jednostka nadzoru miałyby wydać w terminie 30 dni od dnia otrzymania dokumentów, zaś niewydanie opinii w tym terminie byłoby równoznaczne z wydaniem opinii pozytywnej.

Dyrektor szkoły lub placówki po uzyskaniu pozytywnej opinii odpowiednio kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru, albo po upływie terminu do wydania tej opinii miał być obowiązany przed rozpoczęciem zajęć do przedstawienia rodzicom ucznia, a w przypadku ucznia pełnoletniego – temu uczniowi:

- 1) pełnej informacji o celach i treściach realizowanego programu zajęć;
- 2) pozytywnej opinii odpowiednio kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru – jeżeli zostały wydane;
- 3) pozytywnej opinii rady szkoły lub placówki i rady rodziców.

Dyrektor szkoły lub placówki miał udostępnić rodzicom ucznia, a w przypadku ucznia pełnoletniego – temu uczniowi, na ich wniosek, materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć. Udział w zajęciach oczywiście wymagałby pisemnej zgody rodziców ucznia, a w przypadku ucznia pełnoletniego – tego ucznia.

Z całej procedury rezygnowano w przypadku zajęć organizowanych i prowadzonych:

- 1) w ramach zadania zleconego z zakresu administracji rządowej, lub
- 2) w ramach zadań realizowanych przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, lub
- 3) przez organizację harcerską objętą Honorowym Protektoratem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej działającą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub
- 4) przez Polski Czerwony Krzyż działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pod nadzorem Prezesa Rady Ministrów.

W uzasadnieniu tego drugiego już projektu ustawy poświęconego transparentności prowadzenia w szkole zajęć pozalekcyjnych przez organizacje pozarządowe wskazuje się, że „wprowadzane zmiany mają na celu wzmocnienie pozycji i głosu rodziców oraz ich przedstawicieli w społecznym organie szkoły (radzie rodziców) w zakresie decydowania o treściach kierowanych do ich dzieci przez stowarzyszenia lub inne organizacje, o których mowa w art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Rada rodziców otrzyma uprawnienia do przeprowadzenia konsultacji ze wszystkimi rodzicami przed wydaniem opinii wymaganej do wyrażenia przez dyrektora szkoły lub placówki zgody na rozpoczęcie działalności przez stowarzyszenie lub inną organizację. Określono zadania dla dyrektora i rady rodziców dotyczące przeprowadzenia konsultacji na podstawie informacji uzyskanej od ubiegającego się stowarzyszenia lub innej organizacji (informacja powinna zawierać opis dotychczasowej działalności stowarzyszenia lub innej organizacji, cele i treści, które mają być realizowane w szkole lub placówce oraz opis wykorzystywanych materiałów).

Rada rodziców dopiero po przeprowadzonych konsultacjach będzie mogła wydać swoją opinię. Kompetencje rady rodziców zostaną także poszerzone o monitorowanie działalności stowarzyszenia lub innych organizacji prowadzących działalność w szkole lub placówce oraz informowanie rodziców uczniów o jego wynikach. Dzięki tej regulacji rodzice zyskają szerszą informację o ofercie organizacji, jej dokonaniach i potencjalnych efektach w zakresie wspierania ich oddziaływań wychowawczych. Sposób przeprowadzania konsultacji oraz sposób i częstotliwość informowania rodziców

uczniów o wynikach monitorowania rada rodziców określi w regulaminie swojej działalności.

Ponadto, zgodnie z projektem ustawy, jeżeli uzgodnione warunki działalności przewidują prowadzenie zajęć z uczniami, dyrektor szkoły lub placówki będzie miał obowiązek uzyskać pozytywną opinię kuratora oświaty, a w przypadku szkoły i placówki artystycznej oraz placówki, o której mowa w art. 2 pkt 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, dla uczniów szkół artystycznych – specjalistycznej jednostki nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1 ww. ustawy, przed rozpoczęciem zajęć oraz przedstawić rodzicom ucznia lub pełnoletniemu uczniowi pełną informację o celach i treściach programu zajęć, ww. pozytywną opinię organu sprawującego nadzór pedagogiczny oraz pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców, a na wniosek rodzica lub pełnoletniego ucznia – również materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć. Taka procedura wpłynie na zwiększenie świadomości uczniów i rodziców o treściach zawartych w zaproponowanych programach. Rodzic powinien mieć prawo do decydowania o udziale dziecka w zajęciach, jak również zasięgnięcia informacji, np. o posiadanym przez osoby prowadzące zajęcia doświadczeniu zawodowym, kompetencjach i umiejętnościach, w zakresie objętym zajęciami”.

4. Obywatelski projekt ustawy „Chrońmy dzieci. Wspierajmy rodziców”

Nieoczekiwane weto Prezydenta RP do poselskiej ustawy o zmianie prawa oświatowego, zastosowane w dniu 16 grudnia 2022 r. doprowadziło do mobilizacji samych rodziców, którzy w liczbie ponad 250 tys. wiosną 2023 r. przedłożyli Marszałkowi Sejmu RP obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo oświatowe¹¹. Proces legislacyjny przeprowadzony na bazie tego projektu doprowadził do uchwalenia ustawy z dnia 17 sierpnia 2023 r. o tym samym tytule. W ustawie tej zaproponowano, aby w art. 86 po ust. 1 dodać następujący przepis: „W przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej, szkole podstawowej oraz szkole

---

¹¹ Druk sejmowy nr 3520, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3520> [dostęp: 14.11.2023].

artystycznej realizującej kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej zabroniona jest działalność stowarzyszeń i innych organizacji promujących zagadnienia związane z seksualizacją dzieci”. Tym samym wnioskodawca zdecydował jednoznacznie, że jakiegokolwiek działania zmierzające do demoralizacji dzieci i młodzieży w zakresie ich płciowości i sfery seksualnej ich życia jest zakazane.

Z kolei po ust. 2 ustawodawca dodał przepisy w następującym brzmieniu: „Stowarzyszenie lub inna organizacja, o których mowa w ust. 1, zamierzająca podjąć działalność w szkole lub placówce przekazuje dyrektorowi tej szkoły lub placówki, w postaci elektronicznej i papierowej, informację zawierającą w szczególności:

- 1) opis dotychczasowej działalności stowarzyszenia lub innej organizacji;
- 2) cele i treści, które mają być realizowane w szkole lub placówce w ramach działalności prowadzonej przez stowarzyszenie lub inną organizację;
- 3) opis materiałów wykorzystywanych do realizacji celów i treści, o których mowa w pkt 2.

Dyrektor szkoły lub placówki niezwłocznie po otrzymaniu informacji, o której mowa w ust. 2a, zwraca się do rady szkoły lub placówki oraz do rady rodziców o wyrażenie opinii, o której mowa w ust. 2, jednocześnie informując właściwy organ sprawujący nadzór pedagogiczny oraz organ prowadzący szkołę lub placówkę o otrzymaniu informacji. Po uzyskaniu opinii, o których mowa w ust. 2, dyrektor szkoły lub placówki umożliwia rodzicom zapoznanie się z nimi. Udział w zajęciach prowadzonych przez stowarzyszenie lub organizację, o których mowa w ust. 1, wymaga pisemnej zgody rodziców ucznia, a w przypadku ucznia pełnoletniego – tego ucznia”.

Powyższej procedury nie stosuje się do zajęć organizowanych i prowadzonych:

- 1) w ramach zadania zleconego z zakresu administracji rządowej, lub
- 2) w ramach zadań realizowanych przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, o których mowa w art. 8b ust. 2 pkt 2-7 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1608), lub

- 3) przez organizację harcerską objętą Honorowym Protektoratem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej działającą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub
- 4) przez Polski Czerwony Krzyż, o którym mowa w ustawie z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu.

W uzasadnieniu do tego obywatelskiego projektu ustawy wskazano, że proponowane rozwiązania, „wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym, mają na celu wzmocnienie pozycji i głosu rodziców oraz ich przedstawicieli w społecznym organie szkoły (radzie rodziców) w zakresie skutecznego sprzeciwiania się niepożądanym treściom kierowanym do ich dzieci przez stowarzyszenia lub inne organizacje”. Wskazano także, iż obecny stan powoduje wystąpienie znaczącej luki prawnej, która polega na tym, że rodzice dzieci, których prawa są naruszane, lub narażone na naruszenie, mają bardzo ograniczoną ścieżkę prawną, aby móc skutecznie bezpośrednio im zapobiegać¹².

Wnioskodawcy powoływali się także na badania naukowe, które wykazują, że „wczesne zetknięcie się dzieci z materiałami i zachowaniami o charakterze seksualnym lub przemocowym może spowodować, że przez całe życie będą one miały trudności w rozwoju seksualnym oraz w budowaniu bliskich relacji. [...] Jeśli dziecko doświadcza nadużyć seksualnych w postaci epatowania materiałami lub zachowaniami seksualnymi, jest to dla niego trudne do udźwignięcia, dziecko jest tym przytłoczone i musi się przed tym bronić. W teoriach psychoanalitycznych sposoby obrony, którymi tłumaczy się samoseksualizację i ryzykowne zachowania seksualne, prowadzące do retraumatyzacji, są nazywane przeżyciem i powtarzaniem. Mogą one prowadzić do wyboru destruktywnych stylów życia¹².

Proces legislacyjny nie został jednak nadal zakończony. Senat w dniu 7 września 2023 r. ustawę tę odrzucił w całości¹³. Z uwagi na to, że obywatelskie projekty ustaw nie podlegają dyskontynuacji prac, toteż uchwałą senacką zajmie się Sejm RP kolejnej kadencji, która rozpoczęła się 13 listopada 2023 r.

---

¹² Raport Amerykańskiego Towarzystwa Psychologicznego, uzasadnienie do obywatelskiego projektu ustawy, druk sejmowy nr 3520.

¹³ Druk nr 3644.

PIŚMIENNICTWO

- Jaroszyński, Piotr. 1994. „Kalokagathia.” *Człowiek w Kulturze* nr 2:31-42.
- Sarnecki, Paweł. 2003. „Komentarz do art. 48 Konstytucji RP.” W *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. T. III, red. Leszek Garlicki, 1-6. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Smyczyński, Tadeusz. 2009. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Winiarz, Jan. 1996. *Prawo rodzinne*. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN.
- Zalewski, Dariusz. 2003. *Wychować człowieka szlachetnego*. Lublin: Fundacja Servire Veritati Instytut Edukacji Narodowej.